

Referat af 2. følgegruppemøde for Møn Kulturarvsatlas

Tirsdag d. 8. november 2005

Deltagere: Knud Larsen (*borgmester, Møn Kommune*), Lis Jensen (*Kulturarvsstyrelsen*), Erica Heyckendorff (*Berings Tegnesteue ApS*), Edith Marie Rosenmeier (*Møns Museum*), Kristoffer Buch Pedersen (*Sydsjællands Museum*), Johan Landgren (*Storstrøms Amt*), Michael Larsen (*byrådet*), Axel Knuhtsen (*MTU-formand*), Knud Pedersen (*MTU*), Anne Green (*MTU*), Erik Strange (*Bygningsforbedringsudvalget*), Lene Buur (*PNPM, Kulturmiljø-gruppen*), Heidi Pfeffer (*Kulturmiljørådet*), Käthe Vest (*Møns Museumsforening*), Rigmor Nielsen (*Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur*), Elo Dahl Mortensen (*Møns Amatørarkæologiske Forening*), Jørgen Grønborg (*Møns Marineforening*), Erik Büchert (*Møn Turistforening*), Søren Spanager (*A21-rådet og DN Møn*), Torben Nielsen (*Sydhavsøernes Landboforening*), Orla Olsen (*Sjællandske Familiebrug*), Leif Iversen (*repr. for skolerne*), Jette Rasmussen (*Borre og omegns Borgerforening*), Jonna Kjær-Nielsen (*Fanefjord Grundejerforening*), William Houman (*Foreningen Nyord*), Ole Eskling (*Mandemarke Grundejerforening*), Stig Nøhr (*naturvejleder*), Peter Møller Kristensen, (*Teknisk Chef, Møn Kommune*), og Mette Østergaard Söderlund (*Møn Kommune, ref.*)

Afbud/im.: Kjeld Anker Nielsen (*MTU*), Erik Bjerre (*MTU*), Grete Pedersen (*Lokalhistorisk Forening*), Torben Steen Pedersen (*Gr.for. på Bogø*), Preben Kristiansen (*Stege-Lendemark og Omegns Grundejerforening*), Pernille Møller Nielsen (*Møn Kommune*)

Dagsorden:

1. Velkomst
2. Præsentation af oplæg til landskabelige hovedtræk v/Johan Landgren, Storstrøms Amt
3. Præsentation af oplæg til kulturhistoriske hovedtræk v/museerne
4. Præsentation af oplæg til arkitektoniske hovedtræk og byggeskik v/ Erica Heyckendorff, Berings Tegnesteue
5. Oplæg om oversigt over kortlægningssemner, herunder kortlægning af kulturmiljøer v/ Lis Jensen, Kulturarvsstyrelsen
6. Følgegruppens oplæg til kulturmiljøemner ved Erica Heyckendorff, Berings Tegnesteue
7. Kommende følgegruppemøder v/ teknisk chef Peter Møller Kristensen
8. Evt.

Referat:

Velkomst

Møn Kommunes Borgmester **Knud Larsen** bød velkommen til 2. følgegruppemøde for Møn Kulturarvsatlas – en særlig velkomst til de følgegruppemedlemmer som deltog for første gang og derfor fik lov til at præsentere sig selv for gruppens øvrige medlemmer.

Knud gav hurtigt ordet videre til dagens første oplægsholder, Johan Landgren.

Præsentation af oplæg til landskabelige hovedtræk v/Johan Landgren, Storstrøms Amt

Johan gennemgik Møns landskabelige hovedtræk ved kort og fotos.

Natur- og landskabsanalyserne bygger på eksisterende kilder (f.eks. regionplanen og forundersøgelserne fra Pilotprojekt Nationalpark Møn). Der vil blive foretaget landskabsanalyser i forbindelse med dette projekt, men ikke på helt samme måde som i pilotprojektet. Men HELE kommunen skal beskrives – også Bogø!

Af særlig karakteristiske hovedtræk fremhævede Johan Høje Møn og den stadigt levende landskabsdannelse ved Ulvshale (og Hårbølle) og kontakten til vand overalt fra øen.

Johans skriftlige bidrag til forundersøgelsens arbejdsrapport vil blive lagt ud på hjemmesiden www.moen-atlas.dk. Natur og landskab bliver to selvstændige afsnit i rapporten.

Peter Møller fik efter Johans oplæg lejlighed til at præsentere det videre forløbs køreplan.

Som forundersøgelse skal udarbejdes to arbejdsrapporter, der begge danner baggrund for den endelige udpegning af 25 værdifulde kulturmiljøer i næste fase:

Den første, "Karakteristik af hovedtræk" omhandler Møns natur, landskab, kulturhistorie, arkitektur og byggeskik.

Den anden, "Oversigt over de kortlægningsemner", sorterer og beskriver en række mulige kulturmiljøer efter tidsepoker, landskabstyper og temaer. På den måde bliver der peget på en række områder med kulturhistoriske interesser, som vil blive afgrænset og prioritet i næste fase – feltarbejdet.

Berings Tegnesteue er med hjælp fra museerne og Storstrøms Amt netop nu i gang med udkast til disse rapporter, og det er meningen at følgegruppen aktivt skal komme med bemærkninger til oplæggene. Det skriftlige materiale er langt fra færdigt – og tiden er knap! – så bidragene vil løbende blive lagt ud på hjemmesiden så følgegruppen har mulighed for at læse med her og sende kommentarer til materialet til atlas@arkitektbering.dk.

Præsentation af oplæg til kulturhistoriske hovedtræk v/museerne

Kristoffer Buch Petersen gennemgik Møns forhistorie.

Møn Kommune er meget rig på fortidsminder. Museernes arkiverne beskriver 1400 kendte fortidsminder hvoraf ca. 1000 er stedfæstede, og fundstederne er spredt over hele øen/kommunen.

Tidsmæssigt er stenalderen med bosættninger langs kysten og mange amatørfund af de særligt karakteristiske, bredæggede Møn-økser bemærkelsesværdig.

Også bronzealderen med de karakteristisk høje (hvoraf desværre mange i dag er overpløjet) er rigt repræsenteret i området, oftest længere inde i landet. En særlig mønsk specialitet er sålformede jættestuekamre.

Kristoffer fortalte, at museerne har udpeget 10 kulturarvsarealer på Møn, hovedsageligt højgrupper og inddæmmede områder/hævet havbund. Kulturarvsarealerne kan dog ikke umiddelbart bruges i dette projekts udvælgelse af kulturmiljøer, idet sporene i områderne ikke længere er synlige.

Et umiddelbart forslag til udpegning af kulturmiljøer med særlig forhistorisk værdi kunne være Busene Have, et område med særdeles høj (kultisk) aktivitet igennem længere perioder. Men også de middelalderlige bykerner Stege og Borre rummer væsentlige forhistoriske spor.

Også Kristoffers oplæg manglede i første omgang oplysninger fra Bogø – men de kommer! Kristoffers bidrag til rapporten vil også kunne følges på www.moen-atlas.dk

Edith Marie Rosenmeier gennemgik efterfølgende den nyere tids kulturarv.

Edith Marie opfordrede i øvrigt til at vi undervejs husker os selv på, i særlig grad at fokusere på den kultur, der er EGNSSPECIFIK og gennem tiden givet videre fra generation til generation i vores lille del af verden. Kulturmiljøanalysen skal således fokusere på tradition og forandring.

Også Edith Marie manglede oplysninger om Bogø, Farø, Lindholm og Nyord til dagens fremlæggelse – men lovede at de nok skal komme!

Oplægget blev fulgt op af velvalgte fotos og illustrationer på overhead og indeholdt mange forslag til kulturmiljøemner, der samlet set kan fortælle mønboernes historie. Se hele oplægget på www.moen-atlas.dk under "Sidste nyt".

Præsentation af oplæg til arkitektoniske hovedtræk og byggeskik v/ Erica Heyckendorff, Berings Tegnesteue

Erica gennemgik oplægget om Møns arkitektoniske hovedtræk og byggeskik.

Peter Møller opfordrede gruppen til, hurtigst muligt at sende bemærkninger til dette afsnit, der som det "mest færdige" har været fremsendt til gruppens medlemmer inden mødet. Læs også Ericas afsnit på www.moen-atlas.dk.

Flere følgegruppemedlemmer ytrede dog usikkerhed over, hvordan og hvor meget der forventes af følgegruppen. Hvordan findes den rette balance mellem detaljer (f.eks. historien om lige netop mit hus) og "det væsentlige" i gruppens input?

Hele emnet "kortlægning af natur, landskab, forhistorie, kulturhistorie, arkitektur og byggeskik er jo en mægtig stor mundfuld at gabe over, og risikoen er, at det hele i stedet ender med at blive for overfladisk.

Og hvordan får gruppen mulighed for at diskutere oplæggene? Den tid, der var afsat til dette møde var simpelthen ALT for kort – gennemgangen blev meget hurtig og oplæggene ligger endnu kun i primitive udkast, så det er meget svært at kommentere på.

Men i denne fase ER det kun de overordnede, karakteristiske hovedtræk vi skal fokusere på, orienterede Lis.

Kommentarer til oplæggene modtages som nævnt nu via hjemmesiden på atlas@arkitektbering.dk.

Et endeligt udkast vil i øvrigt blive sendt ud til medlemmerne ca. 1. december 2005 så I kan nå at kommentere på det på næste møde.

(Følgegruppens) oplæg om oversigt over kortlægningsemner, herunder kortlægning af kulturmiljøer v/ Lis Jensen, Kulturarvsstyrelsen

Til trods for den alt for langt fremskredne tid ilede Lis til overhead-fremviseren med et generelt skema over kortlægningsemner (KIP-skemaet), som skal tilpasses og viderebearbejdes, så det bliver "skræddersyet" til Møn.

Tanken er, at vi først skal "brainstorme" på alle de mulige kortlægningsemner, der findes i Møn Kommune, og som i sidste ende kan munde ud i en sortering ned til de 25 mest værdifulde kulturmiljøer i kommunen.

En måske lidt træt men dog særdeles aktivt bidragende følgegruppe guidede Lis igennem flere tidsepoker, landskabstyper, temaer og heraf følgende kulturemner, f.eks. *Oldtid-skove-hulveje* eller *Senmiddelalder-kyst-havneanlæg*, og kommenterede hver enkelt af disses relevans i vort område.

Konsulent og museer arbejder nu videre med KIP-skemaet – nogle landskabstyper og temaer skal erstattes med andre, nogle kulturemner findes slet ikke i vor egn, andre tilføjes – og også skemaerne lægges ud på hjemmesiden.

Hvis I har forslag til mulige kulturmiljøer eller bemærkninger til oversigten over kortlægningsemner kan skemaerne evt. printes ud og med håndskrevne kommentarer sendes til Berings Tegnstue, Kragevigvej 17, 4720 Præstø. Det kan også mailles til atlas@arkitektbering.dk (se hjemmesiden under "Send en kommentar").

Kommende følgegruppemøder v/ teknisk chef Peter Møller Kristensen

Peter Møller havde denne gang med hård hånd (dog i samarbejde med arbejdsgruppen) udarbejdet mødeliste for de kommende 4 møder/arrangementer for følgegruppen:

Onsdag den 7. december 2005 kl. 16-18	3. Følgegruppemøde i Byrådssalen på Rådhuset
Torsdag den 12. januar 2006 kl. 15.30-18.00	4. Følgegruppemøde i Byrådssalen på Rådhuset
Onsdag den 25. januar 2006 kl. 13-16.30	5. Følgegruppemøde Introduktion i Byrådssalen på Rådhuset, herefter byvandring i Stege
Lørdag den 4. februar 2006 kl. 10-15	Bustur til kulturmiljøer

Mødet sluttede en time forsinket ca. kl. 18.30.

Arbejdsgruppen beklager og har taget kritikken heraf til seriøs efterretning.

Vi takker dog trods alt for jeres bidrag på mødet.

Mette Østergaard Söderlund
Landskabsarkitekt
Møn Kommune